

NEDIM ZAHIROVIĆ*
(Wien)

O POSTANKU NASELJA DIZDARUŠA POKRAJ BRČKOG

Abstrakt

U Bosni i Hercegovini postoje prezimena kao što su Dizdarević, Dazdarević i Dizdarlija. Ova prezimena izvedena su iz perzijske imenice „dizdar“ (*dizdār*) kojom je u doba osmanske vlasti nazivan zapovjednik tvrđave. Osim prezimena, iz ove imenice, odnosno iz službe dizdara izvedena su i imena naselja kao što su Dazdarlije, Dizdarev Potok i Dizdaruša. U ovome radu pokušava se objasniti postanak naselja Dizdaruša pokraj Brčkog. Kada su osmanske trupe 1605. godine osvojile tvrđavu Ostrogon, izvjesni Ali (Alija), koji je bio stariješina u osobnim jedinicama velikog vezira Lala Mehmed-paše Sokolovića, prvi je donio vijest o osvojenju ove tvrđave na Visoku Portu u Istanbul i kao nagradu za to dobio doživotno postavljenje na mjesto zapovjednika osmanske tvrđave Brčko. U radu se ukazuje na mogućnost da je upravo ovo postavljenje bilo presudni događaj za postanak naselja Dizdaruša pokraj Brčkog.

Ključne riječi: Dizdaruša, dizdar Ali-aga, Brčko, Ostrogon, Dugi turski rat

UVOD

Zapovjednik osmanske tvrđave, dizdar¹, bio je dužan paziti o sigurnosti tvrđave, o naoružanju koje se u njoj nalazilo i o ispravnosti tvrđavskih

---

* Dr. Nedim Zahirović, naučni saradnik, Österreichische Akademie der Wissenschaften - Institut für die Erforschung der Habsburgermonarchie und des Balkanraumes, e-mail: Nedim.Zahirovic@oeaw.ac.at, ORCID ID: 0000-0001-6957-4879

¹ Dizdar (*dizdār*) je riječ perzijskog porijekla, v. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966, 221.

zidova. Dizdar je morao stalno boraviti u tvrđavi.² Dizdari su za svoju službu bili plaćani dnevnicama ili su im dodjeljivani timari. U 15. i 16. stoljeću timari dizdara u Bosanskom sandžaku iznosili su obično 3000–5000 akči. Iznimni su bili slučajevi kao što je bio timar dizdara tvrđave Jajce čija je vrijednost u jednom trenutku iznosila 15 874 akče.³ Dnevna plaća dizdara tvrđave Budim iznosila je 1543. godine ravno 100 akči, da bi oko 1569. godine pala na 60 akči.⁴ Kao i druge spahije, dizdari su bili podložni rotaciji, dakle, nakon izvjesnog vremena provedenog na dužnosti vraćali su svoj timar, odnosno odustajali su od njega (*ferāgat*)⁵, da bi poslije ponovno nastojali dobiti novi timar. Rotacija nije uvijek bila razlog da neko izgubi položaj dizdara. Ukoliko je dizdar nesavjesno obavljao svoju dužnost, mogao je očekivati da će zbog toga biti smijenjen. Izvjesni Ali (Alija), uživatelj timara od 4500 akči, bio je u posljednjem desetljeću 16. stoljeća dizdar tvrđave Travnik, ali je skupljajući prihode i nadgledajući raju u selima (*subaşıluğ édüb*) većinu vremena provodio izvan tvrđave (*ekser-i evkātda kal'ede turmayub taşralarda gezüb*). Vojnici u tvrđavi i ostali stanovnici trpjeli su njegovo svakovrsno nasilje (*kal'e neferāti ve sāyir halkı mezbürdan her vech-ile mütecāviz oldukları*), pa je bosanski beglerbeg Ismail-paša izvijestio Portu o tome i predložio da se Ali smijeni, a na njegovo mjesto postavi Bali (*Bālī bin Velī*), koji je bio „valjana i iskusna“ (*yarar ve emekdār*) osoba. Visoka Porta je udovoljila ovom zahtjevu.⁶

U historiografiji mogu se naći tvrdnje da je služba dizdara bila nasljedna, dakle, prenosila se s oca na sina. Primjerice, takvu tvrdnju iznio je svojevremeno Hamdija Kreševljaković u petom svesku *Hrvatske enciklopedije* koji je objavljen posljednje godine Drugoga svjetskoga rata.⁷ Kreševljaković je kasnije ponovio ovu tvrdnju u svome djelu o kapetanijama u Bosni i Hercegovini.⁸ Navodeći primjere stolačkih dizdara i njihovih

² Olga Zirojević, *Tursko vojno uređenje u Srbiji*, Istorijski institut, Beograd, 1974, 109; Klara Hegyi, *The Ottoman military organization in Hungary: fortresses, fortress garrisons and finances*, Klaus Schwarz-Verlag, Berlin, 2018, 117-123.

³ O tome v. Aladin Husić, „Tvrđave Bosanskog sandžaka i njihove posade 1530. godine“, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 49/1999, Sarajevo, 2000, 198-199, 203.

⁴ Hegyi, *The Ottoman Military*, 121.

⁵ Izvodi iz izvora, odnosno stručni izrazi, dati su transkripcijskim sistemom koji je primijenjen u *İslâm Ansiklopedisi*.

⁶ Osmanlı Arşivi (BOA) İstanbul, Maliye defteri (MAD) 16502, fol. 174-175 (7. Rebiul-evvel 1006/18. 10. 1597).

⁷ Hamdija Kreševljaković, „Dizdar“, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 5, Zagreb, 1945, 112.

⁸ Hamdija Kreševljaković, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Naučno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1954, 222.

zamjenika (ćehaja), Azra Gadžo-Kasumović u svome radu o stolačkoj tvrđavi piše da je „služba ćehaje, kao i sve druge vojne službe u Osmanskoj carevini bila nasljedna“.⁹ Enes Pelidija također piše da je služba dizdara bila „uglavnom nasljedna“.¹⁰ Međutim, Hazim Šabanović, navodeći primjer smjene na mjestu dizdara tvrđave Hodidjed iz 1463. godine, piše da ova služba tada nije bila nasljedna.¹¹ Iz sadržaja bilježaka o smjenama na mjestu dizdara u ruznamče defterima koji su korišteni u ovome radu proizlazi da i na samom kraju 16. i na početku 17. stoljeća ova služba nije bila nasljedna. U ova oba ruznamče deftera timari dizdara, koji zapravo nisu mogli, odnosno smjeli ići na vojne pohode, ubilježeni su zajedno s timarima spahija koji su bili dužni odlaziti na vojne pohode kada ih se pozove. Timari spahija koji idu na vojne pohode nazivani su eškindži-timarima (*eşkünci timārları*),¹² dok su timari koji su dodjeljivani posadnicima u tvrđavama nazivani mustahfiz-timarima (*mustahfiz timārları*).¹³

O PREZIMENIMA I TOPONIMIMA KOJI SU IZVEDENI IZ DIZDARSKE SLUŽBE

Spomen na nekadašnju dizdarsku službu očuvao se u osobnim prezimenima, ali i u nazivima lokaliteta, prije svega na području Bosne i Hercegovine. Tako se mogu naći prezimena Dizdar, Dizdarić, Dizdarević i Dizdarlija.¹⁴ Budući da se uz oblik dizdar pojavljuje i oblik

⁹ Azra Gadžo-Kasumović, “Stolac u osmanskom periodu”, *Hercegovina*, 13-14, Mostar, 2001, 93.

¹⁰ Enes Pelidija, *Bosanski ejalet od Karlovačkog do Požarevačkog mira 1699-1718*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1989, 92.

¹¹ Hazim Šabanović, “Bosansko krajište 1448-1463”, *Godišnjak Istoriskog društva Bosne i Hercegovine*, 9, Sarajevo, 1958, 192.

¹² Eşküncü dolazi od turskog glagola eşmek koji znači “zajedno ići” ili “zajedno nastupati”.

¹³ Treba kazati da su mustahfizi mogli biti plaćani i dnevnicama, v. Husić, “Tvrđave Bosanskog sandžaka”, 195; Azra Gadžo-Kasumović, “Bosanski tvrđavski čuvari – mustahfizi”, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, XXXIX, Sarajevo, 2018, 83-84.

¹⁴ Miloš Mladenović, “Family Names of Osmanlı Origin in Bosnia and Herzegovina”, *Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes* (ed. by Donald P. Little), Leiden, E. J. Brill, 1976, 252; Dunja Brozović Rončević, “Turski jezični sloj u hrvatskim prezimenima”, *Od indoeuropeistike do kroatistike: Zbornik u čast Daliboru Brozoviću* (uredio Ranko Matasović), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2013, 71.

dazdar,¹⁵ što zapravo znači jedno te isto, može se kazati da je i prezime Dazdarević postalo od imenice dizdar.¹⁶ Kreševljaković je ukazao na mjesta Dizdaruša, Dizdarev Potok i Dizdarlije, koja su nazvana po službi dizdara.¹⁷ Dizdarlije su naselje koje danas pripada općini Kozarska Dubica (Bosanska Dubica), a Dizdarev Potok je naselje u blizini Bosanske Krupe. U blizini Bijeljine nalazi se selo Dazdarlije. Koliko sam mogao utvrditi, na prostoru Republike Hrvatske tek jedan lokalitet, koji se nalazi 20-ak kilometara jugoistočno od Slunja, nosi naziv Dizdarevica. Zanimljivo je da na prostoru današnje Republike Albanije, čija se teritorija nalazila pod direktnom osmanskom vlašću dulje od prostora današnje Bosne i Hercegovine, nema nijednog naselja čije je ime izvedeno od imenice dizdar.¹⁸

Dizdaruša je toponim koji se na najmanje tri mjesta sreće u Bosni i Hercegovini. Dizdarušom se naziva jedan lokalitet koji se nalazi na lijevoj strani puta Gacko – Bileća. Naziv Dizdaruša ima i jedan lokalitet koji se nalazi na desnoj strani puta Tomislavgrad – Posušje u blizini sela Mrkodol. Ovim imenom naziva se i već spomenuto naselje koje se nalazilo pokraj Brčkog. Koliko mi je poznato, način i vrijeme postanka nijednog od ovih toponima nisu razjašnjeni. Međutim, u slučaju naselja Dizdaruša pokraj Brčkog smatram da postoji izgledna mogućnost za objašnjenje toga procesa, odnosno da se postanak ovog naselja i nastanak samog imena može dovesti u vezu s konkretnom osobom koja je vršila službu dizdara u osmanskoj tvrđavi Brčko.

DODJELA DIZDARSKE SLUŽBE U TVRĐAVI BRČKO 1605. GODINE

Dugi turski rat, vođen između Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije od 1593. do 1606. godine, predstavlja jednu od razdjelnica u osmansko-habsburškim odnosima. Tokom ovoga rata Habsburzima je

¹⁵ Krešimir Kužić, "Osmanlijski zapovjedni kadar u tvrđavama Klis, Lončarić i Kamen oko 1630. godine, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 23, Zagreb, 2005, 189.

¹⁶ *Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika* (uredio Đuro Daničić), sv. 2, Dionička tiskara, Zagreb, 1884, 430.

¹⁷ Hamdija Kreševljaković, *Hanovi i karavansaraji u Bosni i Hercegovini*, Naučno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1957, 72.

¹⁸ Usp. Emil Lafe, Nikoleta Cikuli, *Fjalor i emrave gjeografikë të Republikës së Shqipërisë*, Shkenca, Tiranë, 2002, 53-66.

pošlo za rukom da uspostave vojnu i diplomatsku ravnotežu naspram Osmanskoga Carstva. Jedna od karakteristika ovoga rata bila je opsada tvrđava i njihovo prelaženje iz kontrole jednih pod kontrolu drugih. Tokom rata Osmanlije su izvršile sedam uspješnih opsada, a pet puta njihove opsade završavale su neuspjehom. Habsburška vojska je pet puta osvajanjem okončala opsadu tvrđava koje su branili osmanski vojnici, a sedam puta je osmanskim braniteljima pošlo za rukom da se odbrane u opsjednutim tvrđavama. Ostrogon (mađ. Esztergom; njem. Gran) bio je jedna od tvrđava za koju su se borile obje strane. Osmanlije su ovu tvrđavu zauzeli 1543. godine i Ostrogon načinili sjedištem istoimenog sandžaka.¹⁹ U junu 1594. godine habsburška vojska je prvi put opsjedala Ostrogon, međutim, ta opsada završila je neuspjehom.²⁰ Godinu dana kasnije Habsburgovci ponovno počinju vršiti opsadu Ostrogona. Osmanski vojnici koji su branili tvrđavu hrabro su se držali ali, budući da im pomoć nije dolazila, osmanski zapovjednik Lala Mehmed-paša Sokolović (Lala Sokollu Mehmed Paşa), koji je tada zauzimao položaj beglerbega Anadolije,²¹ bio je primoran stupiti u pregovore s habsburškom stranom. Na koncu su se dogovorili da Osmanlije mogu napustiti, ali da moraju predati tvrđavu habsburškoj strani.²² Osmanski hroničar Ibrahim Pečević, koji se nalazio u ostrogonskoj tvrđavi, bio je tada Lala Mehmed-pašin sekretar i kao član osmanske delegacije sudjelovao je u pregovorima o predaji. Kasnije je u svojoj *Historiji* detaljno opisao ove pregovore.²³ Habsburški vojnici ušli su u tvrđavu 2. septembra 1595. godine.²⁴

Deset godina kasnije Osmanlijama je pošlo za rukom da povrate Ostrogon pod svoju kontrolu. Lala Mehmed-paša Sokolović, sada kao veliki vezir Osmanskoga Carstva, povratio je Ostrogon pod osmansku vlast. Osmanska vojska je u oktobru 1604. godine izvršila kratku ali

¹⁹ Géza Dávid, "Esztergom", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 11, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 1995, 439.

²⁰ Joseph von Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Band 4, C. A. Hartleben, Pest, 1829, 222.

²¹ Lala Mehmed-paša Sokolović je na položaj anadolskog beglerbega stupio 26. septembra 1594. i na njemu ostao do 17. augusta 1598. godine. Položaj velikog vezira dobio je 5. augusta 1604. i na njemu ostao sve do svoje smrti 21. juna 1606. godine, v. Mahmut Ak, "Lala Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 27, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2003, 71-73.

²² Hammer, *Geschichte*, Band 4, 252-254.

²³ Ibrahim Alajbegović Pečevića, *Historija II (1576-1640)*, (Prijevod, uvod i bilješke: Fehim Nametak), El-Kalem, Sarajevo, 2000, 148-158.

²⁴ Hammer, *Geschichte*, Band 4, 253.

neuspješnu opsadu Ostrogona.²⁵ Iduće, 1605. godine Lala Mehmed-paša Sokolović je ponovno postavljen na čelo osmanske vojske koja je ratovala u Ugarskoj. Ostrogon je osmanska vojska počela opsjedati početkom septembra i na kraju ovog mjeseca habsburški branitelji predali su tvrđavu uz garanciju slobodnog odlaska.²⁶ Pregovorima o predaji Ostrogona ponovno je nazočio Ibrahim Pečevi, ali sada u pobjedničkoj ulozi. Štaviše, Pečevi je određen da zajedno s izvjesnim Kara Hasanom, koji je bio umirovljeni zapovjednik sekbana²⁷, i Hizir-agom, koji je bio kapidžibaša velikog vezira Lala Mehmed-paše Sokolovića, odnese u Istanbul vijest o osvojenju Ostrogona. Pečevi je također naveo da je u delegaciji koja se zaputila u Istanbul bilo sedamnaest osoba. U Istanbulu je osobno sultan Ahmed I. (1603–1617) primio delegaciju u audijenciju. Tom prigodom Pečevi je s mjesta pješačkog unaprijeđen na položaj konjičkog mukabeledžije, a Hizir-aga je kao nagradu zatražio i dobio mjesto požeškog sandžakbega.²⁸

Jedna bilješka iz ruznamče deftera RZ.d. No. 275 govori da je ipak izvjesni Ali (Alija) „prije svih“ (*cümleden muḳaddem*) donio vijest o osvajanju ove značajne tvrđave na Visoku Portu. Kao nagradu za to Ali je doživotno (*ḳayd-ı ḥayevāt ile*) dobio mjesto dizdara brčanske tvrđave i istovremeno dodijeljen mu je timar od 3500 akči u selu Boderištu koje leži desetak kilometara južno od Brčkog. Ovaj Ali bio je, kao i Ibrahim Pečevi, iz kruga ljudi koji su bili službom vezani za velikog vezira Lala Mehmed-pašu Sokolovića. U bilješci se navodi da je on bio starješina (*kol ağası*) u Lala Mehmed-pašinim osobnim vojnim jedinicama.²⁹ Ako je ovaj Ali najbrže prevalio put od Ostrogona do Istanbula, odnosno bio prvi koji je vijest o osvojenju Ostrogona donio na Portu,³⁰ može se

²⁵ Isto, 361-362.

²⁶ Isto, 374.

²⁷ *Sekbān*, odnosno *segbān*, bili su vojnici koji su pripadali janjičarskom korpusu. Sekbanbaša (*sekbān başı*), zapovjednik sekbana, dolazio je po svome položaju odmah poslije glavnog zapovjednika janjičara, janjičarskog age (*yeñiçeri ağası*). Sekbanima su također bili nazivani i dobrovoljci koji su potkraj 16. stoljeća stupali u osmansku vojsku, v. Abdülkadir Özcan, “Sekban”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 36, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2009, 326-328.

²⁸ Pečevija, *Historija* II, 259.

²⁹ İstanbul, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Ruznamçe defteri (RZ.d.) 275, fol. 378-379 (11. Cemaziyelahir 1014 / 24.10.1605).

³⁰ Sintagma „prije svih“ (*cümleden muḳaddem*) može se shvatiti na dva načina. Moguće je da je Ali neovisno od delegacije putovao u Istanbul, odnosno da je bio glasnik koji je najprije donio vijest o osvojenju Ostrogona na Visoku Portu i najavio

pretpostaviti da se on tada nalazio u punoj životnoj snazi, dakle najvjerojatnije se radilo o mladom čovjeku između 20 i 25 godina.

Činjenica da se Ali opredijelio za Brčko, odnosno za dizdarsku službu u Brčkom, govori u prilog pretpostavci da je on bio porijeklom iz Bosne. Ali se nalazio u osobnim vojnim jedinicama Lala Mehmed-paše Sokolovića, koji je također bio iz Bosne. Osmanski visoki dostojanstvenici često su u najuži krug oko sebe uzimali ljude, odnosno mladiće iz krajeva iz kojih su potjecali. Također su često s njima bili povezani rodbinskim vezama. I sam Ibrahim Pečevi bio je rodbinski povezan sa Lala Mehmed-pašom Sokolovićem u čijoj je službi proveo 15 godina.³¹ Međutim, sada nemamo čvrste dokaze da je ovaj Ali bio iz Bosne, pa pretpostavku o njegovom bosanskom porijeklu treba uzeti sa zadržkom. U svakom slučaju treba kazati da je vjerovatno sam Lala Mehmed-paša Sokolović iz svoje najbliže pratnje odabrao osobe koje su činile ovu delegaciju, znajući da će oni po donošenju vijesti o osvojenju Ostrogona dobiti unapređenja ili biti nagrađeni na neki drugi način.³²

O BRČANSKOM DIZDARU ALI-AGI KAO MOGUĆEM OSNIVAČU NASELJA DIZDARUŠA

U obračunskoj knjizi vakufa hadži Alije iz Brčkog koja je vođena od 1648. do 1656. godine spominje se izrijekom dizdar brčanske tvrđave Ali-aga među uzimateljima novčanog zajma od ovoga vakufa.³³ Vrlo je moguće da su Ali, koji je donio vijest o osmanskom osvojenju Ostrogona 1605. godine na Visoku Portu, i ovaj brčanski dizdar Ali-aga, koji je bio uzimatelj zajma od Hadži Alijinog vakufa, zapravo identični. Ako je

---

dolazak delegacije u kojoj je bio Ibrahim Pečevi. Međutim, također je moguće da je Ali putovao zajedno s delegacijom, a da se zatim, kada je delegacija stigla blizu Istanbula, odvojio od nje i na Visokoj Porti najavio njezin dolazak i istovremeno priopćio vijest o osvojenju Ostrogona.

³¹ Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo, 1973, 304.

³² Pečevi u svojoj Historiji navodi da se i Lala Mehmed-pašin bajraktar, izvjesni Kozon Mehmed-aga, nastanio u Osijeku, međutim, iz njegovog navoda ne može se zaključiti je li ovaj Kozon Mehmed-aga bio u delegaciji ili se iz nekog drugog razloga, odnosno u neko drugo vrijeme nastanio u Osijeku, v. Pečevića, *Historija*, II, 164.

³³ Nedim Zahirović, "Obračunska knjiga vakufa Hadži Alije iz Brčkog u Arhivu Franckeove zaklade u Halleu", *Scrinia Slavonica*, 23, Slavonski Brod, 2023, 49.

ova pretpostavka tačna i ako smo pretpostavili da je Ali 1605. godine, u trenutku kada je doživotno dobio mjesto dizdara tvrđave Brčko, imao između 20 i 25 godina, on je sredinom 17. stoljeća mogao imati između 70 i 75 godina. Dizdar brčanske tvrđave Ali-aga ubilježen je kao uzimatelj kredita od 400 akči od Hadži Alijinog vakufa, dakle nije se radilo o visokoj sumi. Moguće je zapravo da Ali-aga nije ni imao potrebu za uzimanjem zajma sa visokim iznosom. Vršeći službu dizdara imao je sve preduvjete da stekne materijalni imetak, jer dizdari su se mogli baviti i trgovinom, a i na druge načine pribavljati sebi bogatstvo. Ilustrativan primjer za to je slučaj dizdara požeške tvrđave hadži Mehmed-age, kojim se iscrpno bavio Nenad Moaćanin. Hadži Mehmed-aga bio je rođen oko 1490. godine u Safedu (danas Cfat u Izraelu), a 1537. godine, kada je osvojena Požega, dobio je mjesto dizdara u požeškoj tvrđavi i na njemu ostao gotovo do kraja svoga života (hadži Mehmed-aga bio je živ i 1579. godine). Baveći se trgovinom i pribavljajući sebi prihode i na druge načine, hadži Mehmed-aga uspio je steći toliki materijalni imetak da je postao jedna od najbogatijih osoba u požeškom kraju.³⁴ Može se pretpostaviti da je i Ali, odnosno Ali-aga, poslije stupanja na mjesto dizdara brčanske tvrđave nastojao steći vlastito imanje u neposrednoj blizini Brčkog. To njegovo imanje moglo se gotovo kroz cijelo 17. stoljeće razvijati i postati zametak iz kojeg je nastalo naselje Dizdaruša. Ovaj toponim je mogao preživjeti i kratkotrajni period habsburške vlasti u Brčkom (od 1718. do 1739. godine), jer se u to vrijeme osmansko-habsburška granica pomjerala tek desetak kilometara južnije od Brčkog.³⁵ U osmanskom popisu muških stanovnika Bosanskog ejaleta iz 1850/51. godine Dizdaruša nije ubilježena kao naselje.³⁶ Međutim, u austrougarskim popisima stanovništva iz 1879. i 1910. godine Dizdaruša je ubilježena kao zasebno naselje.³⁷ Danas je Dizdaruša dio grada Brčkog.

³⁴ Nenad Moaćanin, *Town and country on the Middle Danube*, Brill, Leiden, 2006, 158-169.

³⁵ Granica se pomjerala desetak kilometara južnije od Brčkog, na što ukazuje ime današnjeg sela Palanka.

³⁶ Usp. Kemal Nurkić, Rusmir Djedović, *Stanovništvo Brčkog prema popisu stanovništva iz 1267. h. g. / 1851. godine (prevod s osmansko-turskog jezika Kemal Nurkić)*, Vlada Brčko distrikta, Brčko, 2022, 8.

³⁷ *Ortschafts- und Bevölkerungs-Statistik von Bosnien und Hercegovina*, K. und. k. Regierungsdrukerei, Sarajevo, 1880, 87, 137; *Die Ergebnisse der Volkszählung in Bosnien und der Hercegovina vom 10. Oktober 1910*, Landesdruckerei, Sarajevo, 1912, 76, 430, 600.

IZVORI I LITERATURA

Neobjavljeni izvori

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
Osmanlı Arşivi (BOA) İstanbul
Ruznamçe Defteri (RZ.d.) 275
Maliye Defteri (MAD) 16502

Enciklopedije

- Ak, Mahmut, "Lala Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 27, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2003, 71-73.
- Dávid, Géza, "Estergon", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 11, İstanbul, 1995, 438-440.
- Özcan, Abdülkadir, "Sekban", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 36, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 2009, 326-328.

Knjige

- Die Ergebnisse der Volkszählung in Bosnien und der Hercegovina vom 10. Oktober 1910*, Landesdruckerei, Sarajevo, 1912.
- Hammer, Joseph von, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Band 4, C. A. Hartleben, Pest, 1829.
- Hegy, Klára, *The Ottoman Military Organization in Hungary: fortresses, fortress garrisons and finances*, Klaus Schwarz-Verlag, Berlin, 2018.
- Kreševljaković, Hamdija, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Naučno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1954.
- Kreševljaković, Hamdija, *Hanovi i karavansaraji u Bosni i Hercegovini*, Naučno društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1957.
- Lafe, Emil, Cikuli, Nikoleta, *Fjalor i emrave gjeografikë të Republikës së Shqipërisë*, Shkenca, Tiranë, 2002.
- Moačanin, Nenad, *Town and country on the Middle Danube*, Brill, Leiden, 2006.
- Nurkić, Kemal, Djedović, Rusmir, *Stanovništvo Brčkog prema popisu stanovništva iz 1267. h. g. / 1851. godine (prevod s osmansko-turskog jezika Kemal Nurkić)*, Vlada Brčko distrikta, Brčko, 2022.

Ortschafts- und Bevölkerungs-Statistik von Bosnien und Hercegovina, K. und k. Regierungsdrukerei, Sarajevo, 1880.

Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika, sv. 2 (ur. Đuro Daničić), Dionička tiskara, Zagreb, 1884.

Članci

Brozović Rončević, Dunja, “Turski jezični sloj u hrvatskim prezimenima”, *Od indoeuropeistike do kroatistike: Zbornik u čast Daliboru Brozoviću* (ur. Ranko Matasović), Zagreb, 2013, 67-77.

Gadžo-Kasumović, Azra, “Stolac u osmanskom periodu”, *Hercegovina*, 13-14, Mostar, 2001, 81-99.

Gadžo-Kasumović, Azra, “Bosanski tvrđavski čuvari – mustahfizi”, *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, XXXIX, Sarajevo, 2018, 81-102.

Husić, Aladin, “Tvrđave Bosanskog sandžaka i njihove posade 1530. godine”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 49/1999, Sarajevo, 2000, 189-229.

Kreševljaković, Hamdija, “Dizdar”, *Hrvatska enciklopedija*, sv. 5 (uredio Mate Ujević), Naklada Hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb, 1945, 112.

Kužić, Krešimir, “Osmanlijski zapovjedni kadar u tvrđavama Klis, Lončarić i Kamen oko 1630. godine”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 23, Zagreb, 2005, 187-214.

Mladenović, Miloš, “Family Names of Osmanlı Origin in Bosnia and Hercegovina”, *Essays on Islamic Civilization Presented to Niyazi Berkes* (edited by Donald P. Little), Brill, Leiden, 1976, 244-259.

Šabanović, Hazim, “Bosansko krajište 1448-1463”, *Godišnjak Istoriskog društva Bosne i Hercegovine*, 9, Sarajevo, 1958, 177-220.

Zahirović, Nedim, “Obračunska knjiga vakufa Hadži Alije iz Brčkog u Arhivu Franckeove zaklade u Halleu”, *Scrinia Slavonica*, 23, Slavonski Brod, 2023, 45-61.

ON THE ORIGIN OF THE SETTLEMENT OF DIZDARUŠA NEAR BRČKO

Summary

Dizdarević, Dazdarević, and Dizdarlija are among the surnames that are common in Bosnia and Herzegovina. These surnames are derived from the Persian noun „dizdar“ (dizdār), which referred to the commander of a fortress during the Ottoman rule. As well as surnames, this term also generates the names of settlements as Dazdarlije, Dizdarev Potok, and Dizdaruša, specifically from the role of dizdar. This essay aims to elucidate the history of the Dizdaruša settlement, which is located close to Brčko. A certain Ali (Alija), who was an officer in the household troops of the Grand Vizier Lala Sokollu Mehmed Pasha, was the first to deliver news of the capture of the Esztergom fortress by Ottoman troops in 1605 to the Sublime Porte in Istanbul. As a reward for this, he obtained a lifetime position as the commander of the Ottoman castle of Brčko. According to the report, this appointment might have been a pivotal moment in the development of the Dizdaruša village near Brčko.

Key words: Dizdaruša, dizdar Ali Agha, Brčko, Esztergom, the Long Turkish War